

نگاهی به کتاب سرآغاز پزشکی نگاری مطبوعاتی، به انضمام نشریه‌های طبی ایران زمانه قاجار

علی قیصری / ترجمه صدیقه رحیمی

نگاهی به کتاب سرآغاز پزشکی نگاری مطبوعاتی، به انضمام نشریه‌های طبی ایران زمانه قاجار، پژوهش و نگارش سید فرید قاسمی، قم و تهران: نشر مورخ با همکاری کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، ۱۳۹۸، شابک: ۲-۴۵-۶۳۰۰-۶۲۲-۹۷۸، جلد نرم، (شماره کتابشناسی ملی: ۵۹۷۵۱۴۴)، ۲۲۵ ص.

کتاب مورد معرفی منبع پژوهشی مفیدی در حوزه مطالعات پزشکی و بهداشت عمومی در ایران است که بیشتر تمرکزش معطوف بر اواخر دوران قاجاری باشد. بخش‌های کتاب به ترتیب عبارتند از «درآمد» (صص ۱۳-۱۴)، «سرآغاز» (صص ۱۵-۸۱)، «سیرتاریخی» (صص ۸۳-۱۱۰) و سپس بخش «گزیده» نشریات پزشکی (صص ۱۱۱-۱۸۶)، به علاوه یک «پیوست» درباره «دامپزشکی نویسی» (صص ۱۸۷-۱۸۹)، و یک «پی نوشت» (صص ۱۹۱-۲۰۲) است. همچنین بخشی نیز به نمونه تصاویر صفحات داخلی و روی جلد نخستین نشریات پزشکی اختصاص یافته است (صص ۲۰۳-۲۲۵).

تمرکز اصلی کتاب بیشتر بر نخستین دوره‌های انتشار نشریات پزشکی است که مرتبط با موضوعات بهداشت عمومی بودند. نقطه آغازین کتاب به سال ۱۳۱۹ ه.ق. / ۱۹۰۱ م. در دوران سلطنت مظفرالدین شاه (سلطنت ۱۳۱۳-۱۳۲۴ ه.ق. / ۱۸۹۵-۱۹۰۷ م.) بازمی‌گردد. کتاب سپس به بررسی پانزده نشریه پزشکی که به تناوب در بیست و پنج سال اولیه انتشار نشریات پزشکی منتشر می‌شدند می‌پردازد و نخستین سال دوره پهلوی (۱۳۰۴ ش. / ۱۹۲۶ م.) را نیز شامل می‌شود.

در بخش بعد، پانزده نشریه به اختصار بر اساس ترتیب انتشار آنها به قرار ذیل معرفی می‌شوند: دو

۱. برای چاپ نخست این نوشتار، با تغییراتی، بنگرید به:

Ali Gheisari, Saraghaz-e Pezeshkinegari-ye Matbu'ati, be Enzemingram-e Nashriyeh-ha-ye Tebbi-ye Iran Zamaneh-ye Qajar" (Beginnings of Medical Journalism in Iran: Medical Periodicals in the Qajar period), *Iranian Studies*, 53:1-2, 2020, pp. 185-200; DOI: 10.1080/00210862.2019.1705227

در اینجا از پژوهنده گرامی صدیقه رحیمی برای ترجمه این نوشتار و اسماعیل مهدوی راد و همکاران برای درج آن در نشریه آینه پژوهش سپاسگزار می‌گردم.
۲. برای نمونه، بنگرید به: تصاویر شماره ۱-۱۲.

نشریه مستقل از هم ولی با یک نام تحت عنوان حفظ الصحه وجود داشت که هر دو در تهران چاپ می شدند و دوران انتشار کوتاهی داشتند؛ صحت، طبابت، طب مصور و طبی در تهران منتشر می شدند؛ طب کنونی در مشهد چاپ می شد؛ مجلات صحیه و امور خیریه، راپورت عملیات اداره انسیتیتو پاستور دولت علیه ایران، طب، صحت ایران، عالم طب و طب جدید همگی در تهران منتشر می شدند؛ و دو نشریه مجزا با نام مشترک صحت که یکی در مشهد و دیگری در اصفهان منتشر می شد (صص ۸۳-۱۰۹).

هرچند این اثر یک بررسی کامل محسوب نمی شود اما در بخش «سرآغاز» اطلاعات با ارزشی از نشریات گوناگون و گردآوردگان آنها، فواصل انتشار، توضیح و پخش و همچنین در خصوص طیف گسترده موضوعاتی که این نشریات به آنها پرداخته بودند از قبیل بهداشت عمومی، رژیم غذایی و گوارش، پیشگیری از امراض، نقرس، بیماری های آمیزشی و روش های موجود (و در عین حال مقرون به صرفه) درمان ارائه داده است. در این کتاب همچنین ارجاعاتی به تعدادی از کتاب فروشی هایی که در تهران و سایر شهرها که عرضه کننده عناوین پزشکی بودند، از قبیل کتاب فروشی های حاج ملا باقر کتابفروش (ص ۱۹)، حاج موسی کتاب فروش (ص ۱۹)، میرزا محمد تاجر کتابفروش شیرازی (ص ۲۱)، حاج آقا کتاب فروش در تبریز (ص ۱۸۶) و شماری دیگر اشاره شده است. علاوه بر این ها ارجاعات مفصلی به افرادی که به ارائه درمان و دارو می پرداختند، چه داروی ایرانی و چه داروی فرنگی اشاره دارد (۶۴-۶۶ صص). همچنین این اثر منبع بسیار با ارزشی در نمایان کردن سیر تدریجی و شکل گیری واژگان فارسی و گفتمان پزشکی مدرن و بهداشت عمومی در ایران است، جریانی که آغاز آن به دوره های قبل برمی گردد، مثلاً کارهایی از قبیل اقدامات کسانی که در ارتباط با مدرسه دارالفنون در اوایل دهه ۱۲۳۰ ش. / ۱۸۵۰ م. و پس از آن انجام دادند. این روند تنها منحصر به اصطلاحات مرتبط با تشخیص بیماری ها یا مراقبت های بهداشتی نبود بلکه در برگزیده حوزه های تخصصی تر مانند گزارش پزشکی قانونی که نیازمند به کارگیری توصیفات پزشکی در ارتباط با اصطلاحات و عبارات قانونی است نیز می شود (برای نمونه، بنگرید به: ۱۹-۲۰ صص)

اگرچه این کتاب به پیشینه فردی یا حرفه افرادی که به درمان مشغول بودند نمی پردازد اما اطلاعات مفیدی از افرادی که به دست می دهد که در گسترش تدریجی دانش و گفتمان پزشکی در ایران دخیل بوده و نقش ایفا کردند و اقدامات آنها را می توان در گستره بزرگتر جغرافیایی و منطقه ای نگریست و ارزیابی کرد. در واقع این ها به مثابه پلی بودند میان انتقال متون، اصطلاحات، تکنیک ها و ارتباطات علمی و کاری. مثلاً، ما به دفعات با موارد پزشکی مواجه هستیم که مقامات خارجی، افسران نظامی یا میسیونرها در آن نقش داشته و کم و بیش به شکلی در ارائه خدمات پزشکی دخالت داشتند، که این امر به خودی خود، علیرغم محدودیت های مذهبی و

قومی، حکایت از پذیرش نسبی پزشکی مدرن توسط جامعه به طور کلی دارد. برای نمونه، در یکی از این موارد با یک دادرسی پزشکی مواجه می شویم (در حدود سال ۱۲۹۶ ش. / ۱۹۱۷ م.) که توسط انجمن حفظ الصحة در بندرانزلی برگزار شده است. شکایت توسط خانواده یک کودک بیمار صورت گرفته بود که مدعی بودند دکتر پانگو (کذا، احتمالاً پاناگیوتیس) پادوپولوس^۳، که پزشکی یونانی با سابقه طبابت در رشت بود، به اتهام تجویز داروی بیش از حد نیاز بیمار که به سبب آن حال کودک بدتر شده بود مواجه شد. اعضای هیئت دادرسی، که در نهایت نیز رأی به درستی تجویز دکتر یونانی می دهد و ختم دادرسی را اعلام می کند، شامل یک گروه پنج نفره متشکل از پزشکان نظامی و غیر نظامی ایرانی و روس بودند. (ص ۱۸۱).

در میان نشریات متعددی که اسامی آنها در این کتاب آورده شده است، موارد و نمونه های متعددی از تاریخ فعالیت پزشکی در مناطق مختلف ایران در اواخر دوران قاجار ارائه می شود. این نمونه ها شامل اطلاعات مفیدی است که از آن راه می توان به شناختی از پزشکان و اطلاعات مختصری از شیوه درمان و جایگاه اجتماعی آنها به دست آوریم. با این وجود، در این کتاب یک ساختار تحلیلی کلی برای ارتباط میان اطلاعات و جزئیات مطرح شده به کار گرفته نشده است؛ همچنین این کتاب حتی به اختصار و گزینش شده انبوه پژوهش های انجام شده در حوزه تاریخ پزشکی ایران مدرن را در نظر نمی گیرد.^۴

با این وجود این اثر در بردارنده طیف گسترده ای از اطلاعات شخصی و اجتماعی در ارتباط با پزشکی و بهداشت عمومی است و حتی به همین یک دلیل، منبع با ارزشی برای پژوهش در پزشکی مدرن و بهداشت عمومی در ایران محسوب می شود که بازتاب آن در نشریات پزشکی در اواخر دوران قاجار نشان داده شده است، دوره ای که تاثیر بسزایی بر پزشکی و بهداشت عمومی ایران در سده گذشته میلادی از جنبه های متفاوت علمی، نهادی و مفهومی داشته است.

کتابشناسی

منابع فارسی

اتحادیه، منصوره و الهام ملک زاده، «بهداشت و اقدامات خیریه بهداشتی در دوره رضاشاه»، تاریخ اسلام و ایران فصلنامه علمی-پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء، سال نوزدهم، دوره جدید، شماره ۳، پیاپی ۷۹، ۱۳۸۸، صص ۱-۲۵.
<http://ensani.ir/file/download/article/20140520115917-9911-17.pdf>
 اخوت، حاج میرزا عبدالجواد. از طبابت تا تجارت: خاطرات یک تاجر اصفهانی. به کوشش مهدی نفیسی، تهران: نشر تاریخ ایران، ۱۳۸۶.

تراپی فارسانی، سهیلا و مرتضی ابراهیمی، «بلدیه و بهداشت عمومی در دوره پهلوی اول»، تاریخ اسلام و ایران فصلنامه علمی-پژوهشی دانشگاه الزهراء، سال بیست و چهارم، دوره جدید، شماره ۲۴، پیاپی ۱۱۴، ۱۳۹۳، صص ۷۹-۹۶.

3 . Dr. Pango (sic) [Panagiotis?] Papadodoulos

۴. برای اطلاع اجمالی از نمونه هایی از این آثار به فهرست منابع بنگرید.

<http://ensani.ir/file/download/article/20150606130419-9911-156.pdf>

جعفری، علی اکبر و نسرین فروغی، «بررسی و تحلیل پراکندگی بیماری های وبا و طاعون در ایران و تأثیر آن ها برگسترش بحران های اجتماعی ۱۲-۱۲۶۴ ه.ق.»، دو فصلنامه علمی - پژوهشی تاریخ نامه ایران بعد از اسلام، سال ششم، شماره یازدهم، ۱۳۹۴، صص ۷۱-۱۰۰.

<http://ensani.ir/file/download/article/20160913134317-9914-83.pdf>

حامدی، زهرا و زهرا علیزاده بیرجندی، «واکوی راهکارهای دولت در مدیریت بحران و مقابله با جالش های سلامت و بهداشت عمومی فارس (۱۳۰۴-۱۳۲۰ [۱۹۲۶-۱۹۴۱])»، تاریخ اسلام و ایران فصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه الزهرا (س)، سال بیست و هفتم، دوره جدید، شماره ۳۴، پیاپی ۱۲۴، ۱۳۹۶، صص ۶۹-۸۸.

<http://ensani.ir/file/download/article/20180312084230-9911-232.pdf>

زندیه، حسن و حسین احمدی رهبریان و محمد خان احمدی، «بررسی جایگاه علم طب و طبابت در دوره ناصری»، پژوهش نامه تاریخ اجتماعی و اقتصادی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، شماره اول، ۱۳۹۶، صص ۲۵-۳۸.

<http://ensani.ir/file/download/article/20180312083350-9730-64.pdf>

روستایی، محسن. تاریخ طب و طبابت در ایران: از عهد قاجار تا پایان عصر رضاشاه، به روایت اسناد. ۲ جلد، تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲.

قهرمانی اصل، ولی اله و میراسداله صالحی پناهی و ناصر صادقی و شهرزاد ساسان پور، «نقش عوامل اجتماعی - فرهنگی در گسترش طب نوین در ایران عصر قاجار»، پژوهش نامه تاریخ اجتماعی و اقتصادی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، شماره اول، ۱۳۹۶، صص ۸۳-۱۰۵.

<http://ensani.ir/file/download/article/20180312083343-9730-63.pdf>

ملایی توانی، علیرضا و میثم غلامپور، «حمام و استحمام در فرهنگ ایرانیان عصر قاجار (به از آغاز تا مشروطه)» مطالعات تاریخ فرهنگی، پژوهش نامه انجمن ایرانی تاریخ، سال ششم، شماره بیست و یکم، ۱۳۹۳، صص ۱۲۱-۱۴۸.

<http://ensani.ir/file/download/article/20150405083434-9831-133.pdf>

نائبیان، جلیل و رضا دهقانی و جواد علیپور سیلاب، «طب عامیانه در ایران عصر ناصری»، دو فصلنامه علمی - پژوهشی تاریخ نامه ایران بعد از اسلام، سال پنجم، شماره دهم، ۱۳۹۴، صص ۱۷۱-۲۰۱.

<http://ensani.ir/file/download/article/20160418140649-9914-79.pdf>

منابع غیر فارسی

- Afkhami, Amir A. *A Modern Contagion: Imperialism and Public Health in Iran's Age of Cholera*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2019.
- Armajani, Yahya. "CHRISTIANITY viii. Christian Missions in Persia," in *Encyclopædia Iranica*, vol. V, fasc. 5, 1991, pp. 344-347; online: http://dx.doi.org/10.1163/2330-4804_EIRO_COM_7700
- Barjesteh, S., F. Barjesteh, and M. Eskandari Qajar, eds. *Qājār Era Health, Hygiene and Beauty*. Rotter- dam: Barjesteh van Waalwijk van Doorn Uitgeversmaatschappij, 2003.
- Ebrahimnejad, Hormoz. *Medicine, Public Health and the Qājār State: Patterns of Medical Modernization in Nineteenth-Century Iran*. Leiden: Brill, 2004.
- Ebrahimnejad, Hormoz. *Medicine in Iran: Profession, Practice, and Politics, 1800-1925*. New York: Pal- grave Macmillan, 2014.
- Elgood, Cyril. *A Medical History of Persia and the Eastern Caliphate: From the Earliest Times Until the Year A.D. 1932*,

- Cambridge: Cambridge University Press, (Cambridge Library Collection - History of Medicine, 1951), reissue edition, 2010.
- Floor, Willem. *Studies in the History of Medicine in Iran*. Washington, DC: Mage Publishers, 2018.
- Kashani-Sabet, Firoozeh. *Conceiving Citizens: Women and the Politics of Motherhood in Iran*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Mahdavi, Shireen. "MEDICINE, i. Introduction of Western Medicine to Iran." *Encyclopaedia Iranica*. Originally published: January 1, 2000 (Last updated: March 15, 2010); online: http://dx.doi.org/10.1163/2330-4804_EIRO_COM_10386
- Najmabadi, Afsaneh. *Women with Mustaches and Men without Beard: Gender and Sexual Anxieties of Iranian Modernity*. Berkeley: University of California Press, 2005.
- Shaki, Mansour, Hasan Tajbakš, and Šadeq Sajjādi, "DĀM-PEZEŠKĪ, veterinary medicine, ii. In Islamic Persia." *Encyclopaedia Iranica*. Vol. VI, fasc. 6, pp. 619–23. Originally published: December 15, 1993 (Last updated: November 11, 2011); online: http://dx.doi.org/10.1163/2330-4804_EIRO_COM_7986

تصویرا. روزنامه ملتی، شماره ۲۲، ۱۳ رجب ۱۲۸۵ ه.ق. (۳۰ اکتبر ۱۹۶۸).

قاسمی، سرآغاز پزشکی نگاری مطبوعاتی، ص ۲۰۶

(۱)

نمره اول
میت یک نمره سی شا
ایزال اول

صاحب تہیاز نمره تب اللہ
این جبرہ ہای یک نمرہ
بسم اللہ الرحمن الرحیم
در طهران ۱۵۱۵ سن

در دارالافتاء طبیب میرسد
عمل تزیین کوچہ نام الاطبایا
در خیابان چراغ کار
حفظ الصحیحہ
در دستہ ۲ سن
در فنک ۱۰ فنک

در یک کل جلیل الاطبایا
فی شعر صفر المظفر سنہ ۱۳۲۸
در ہندوستان ۳ روپیہ

در این مجلہ علمی سامی تہاب بکال ختمہار نگاشتہ میشود
بریک از دانشندان طبیب
محترم کہ مطلب علمی نمودند ہی ایزال فریادہ این مجلہ طبیب میرسد
توشتہ کو فرستادہ

مشکات علمہ انسانیہ فی طب العالیات فرسکی
و مذبح نگردیدہ صاحبس و میبود
ایزال جامع علوم انسانی
(مجموعت مند حاجات)

حفظ الصحیحہ
نفع منفیہ

تحقیقات طبیبی
حفظ القوم عامہ

مساجات
تاریخ شعراط

حفظ بنبر

تصویر ۲. حفظ الصحیحہ،
شمارہ ۱، صفر ۱۳۲۴ ق.
(آوریل ۱۹۰۶).

قاسمی، سر آغاز
پزشکی نگاری مطبوعاتی،
ص ۲۱۰

(شماره ۱)	◀ سال اول ▶	(صفحه ۱)
عنوان مراسلات	مجاس طبى	وجه اشتراك سالانه
خیابان جلیل آباد		طهران ۱۴۰۰ قران
قورخانه كهنه		◀ سایر ولایات ▶
جنب حمام آقابوی		بیلادوناجرت پست
مزل نكارنده		◀ وجه ابونه ▶
مدیر و نكارنده		به سه قسط باید
میرزا ابراهیم خان		پرداخته شود
(متضد الاطبا)		بعد از قبول دومنبره
هفته يك منبره طبع	◀ طلب الدم فريضة ▶	باید قسط اول را
و توزیع میشود	◀ على كل مسلم و مسلمة ▶	به پرداختند
◀ بتاريخ سه شنبه ۲۹ شهر محرم الحرام ۱۳۲۶ ▶		
(مطابق ۳ مارس ماه فری ۱۹۰۸)		

این روزنامه مصور علمی و صنعتی است از قبیل صنایع خیل
 اسان که بتوان بدون کارخانه در ایران درست کرد و دوا
 سازی و عکاسی (رادیوگرافی) و کردار و مطالب حفظ الصحة
 و اسباب امراض و تاریخ فلاسفه و مردمان بزرگ درج میشود
 که هر سال کتابی مفصل خواهد شد

تصویر ۳. طبابت، سال
 اول، شماره ۱، ۲۹ محرم
 ۱۳۲۶ ه. ق. (۳ مارس
 ۱۹۰۸)

قاسمی، سرآغاز
 پزشکی نگاری مطبوعاتی،
 ص ۲۱۴

صحت

انجمن حفظ الصحة ملی ۵ شنبه ۲۱ جمادی الثانیه وجبه اشتراك سالانه
 مدير و مؤسس صحت الدوله محل توزيع كتابخانه شرافت طهران ۱۲ قران
 لكارنده دكتور حاذق الدوله قيمت يك تيره سه شاهی ساير بلاد ۱۶ قران

(مذاكرات انجمن حفظ الصحة يوم جمعه ۱۵ و دوشنبه ۱۸ جمادی الثانیه سنة ۱۳۲۵)

در مجالس قبل مكرر از مفاسد تريك كشي وطرق عديده رفيع آن مذاكرات
 ميشد در اين دو مجلس بعضی اطبا كه خصوصاً در مطالعه تريك آن وقوف خاص
 و مهارتی مخصوص دارند خلاصه عقايد و سبك معالجات خود را نوشته اين مبحث را
 مطرح مذاكرات انجمن قرار دادند .
 یکی اظهار داشت كه البته آقاين مسوقند كه در اين سنوات اخيره تجارت تريك
 ايران بخارج بسبب بارة تقابلات نازل كرد و ديگر مسئله توقيف تجارت تريك
 بهمين است كه همگی مستحضر ميشوند و مي دانند كه بعدها حصول تريك ايران در
 جز صادرات ملكتي قلمداد نخواهد شد و بنا بر اين تريك ايران بانها در داخله
 بمصرف خواهد رسيد و ضمناً اين ملت بدبخت را زيون و سبه روزگار بر
 خواهد كرد .

صرفه تريك كاري صوري است نمونهی ویرانی جلو گیری نمائند آئینه آن بايد
 جارة صحیحی بدست آورده مثلا هر گاه از بكارگرف وزارت مايه بر مايات

تصوير ۴. صحت، شماره
 ۲۱.۳ جمادی الثاني
 ۱۳۲۵ ه.ق. (۱ اوت ۱۹۰۷)،
 ص ۱۷

قاسمی، سرآغاز
 پزشکی نگاری مطبوعاتی،
 ص ۲۱۳

وجه اشترک: چه سرطان
 وجه همایر، لایقیت بقصده ۱۲
 ایران وین مامه عدت ایران وین
 نظریه اشترک است
 وجه اشترک عدت دورانت
 میشود
 اشترکات طی و دوا سازی
 در صفحه دو و سه مطبوعی
 در قرآن و در اخبار مطبوعی
 یک قرآن
 قیمت گرودر علاوه
 دریافت میشود

گرس : طبران دیوانه قزاق
 • دکتور مرین •
 هیئت مؤسسه : دکتور مرین
 دکتور مومنان دکتور مایر
 قدا: غربه همایر یک طرفه
 و نشر میشود
 دکتور مومنان دکتور مایر
 اسامه و داور مری پیرینه
 اول مسترد میشود

نام الابدان و عام الابدان

طب مصور

فارسول قدام: امام علمان

قیمت یک قرده | عمده است بری سفارش عقیقه الفسفة | همه جای کفران عمومی و طبابت در ایران

کردیده از هستی خویش ساطق و از استکبابات
 زندگی فتنه میشوند
 رسول اکرم صم پهلر باید : العلم طمان علم
 الابدان و علم الابدان : و فاعری این کتبه را یک
 سفید و گفته است :
 علم ابدان را بدان دان سفید دان رسول
 تا ۵ تن آلود کرده دین در او سازه مکان
 آری نزمه مقدم بر علم نگامه آری بدن است و
 از پنهانی سالم است که بد متنوع کار بود ، اول
 بد سلامت را حفظ کرده و از صحت مزاج آلوده
 خیال کرده آنگاه پنهانی - امر را برای کارها
 آماده و میا سلامت
 بپایه آسایشی مریض : بدت مزاجی می
 پرستار : چگونه شناسیده است که با عدم صحت

نظری بصحید عمومی
 و طب مصور
 مومنان عزیز : کجا علم ان و مطالب
 وقت آن است که اندکی بصحید عمومی پرداخت
 جمعیت پراکنده خود را که بی طبیب و بدون دوا
 دچار سدمات و مشقاته بپلر بیلاورج علوم انسانی
 شهری نیست که قابل و جبار در آن حال خزان
 ریخته باشد : قره و کسبیت که اعالیس از انسان
 برضای مزمنه مصون و محفوظ مانده باشد
 در مجموع حالت مسکونه این نکتک وهم در ایلات
 عالی براسطه نداشتن طبیب و دوا و نداشتن صحت
 اسامه : بخش بزرگ کسائی منوسل به تریک و سنه
 بغور شده پس از چند دفعه تکرار بدان ، بنلا

تصویر: طب مصور،
 سال اول، شماره ۱، شوال
 ۱۳۳۵ ق. (۳۱ ژوئیه
 ۱۹۱۷).

قاسمی، سرآغاز
 پزشکی نگاری مطبوعاتی،
 ص ۲۱۵

شماره اول

سال اول

طب عمومی

مجله است علمی و طبی برای حفظ الصحة عامه و ترویج فنون جدید طب و جراحی و قباله گی و صنعت معالجه و پرستاری مریضها و علم بجهه داری و آنچه متعلق بصحت وجود و تربیت بدنه و روح انسان است.

وطن است که مارا تاخوش ورنجور ساخته
عاطبان باید بزحمت زیاد با نداشتن اسباب
اوازم معالجه امراض مملکت اسلامی خودرا
تمهه نما ایم تکالیف خو بشتن را ادا نموده
باشیم ما باید سالم شویم و به انجام وظایف
خود بر رازیم اطباء مملکت جزاۃ دماغند
وسایر مردم بمنزله اعصاب - دماغ قوه
هفنه و عقله مملکت است و مرکز کل
معلومات دوره حیات - اما از دماغ بتنهائی
کاری نباید و باید اعصاب حساسه مملکت
احکام و قوا بین صادره از دماغ را بدو قاع
اجراء گذارند و همه اعصاب مسئولند و باید
مطیع باشند تا سلامت زندگی نما بنسد
مملکت ما ضعیف است و اعصاب مسموم

(نظری بصحة عمومی)

همکاران محترم من - هموطنان
عزیزم - تنها چیزی که مرا به نوشتن این
مجله واداشت همانا نواقصی است که در
طبابت و حفظ الصحة مملکت احساس نموده
ام و بجز این اقدام بهمان سر مایه طبی و عایدات
طبابتی مجله نوشته انتشار دهم تا خدمتی
به عالم طب و طبابت و حفظ الصحة عمومی
در ایران که مملکت عزیز ما است
کرده باشم

(امراض وطن و امراض بدن)

امراض وطن و امراض بدن مازباد است
و اسباب زیادی امراض همانا زیادی امراض

تصویر ۷. طب کنونی، سال اول، شماره ۱
قاسمی، سرآغاز
پزشکی نگاری مطبوعاتی،
ص ۲۱۷

تصویر ۸. طب کتونوی، سال اول، شماره ۶، ذیحجه ۱۳۳۹ ه. ق. (اوت ۱۹۲۱).

قاسمی، سرآغاز پزشکی نگاری مطبوعاتی، ص ۲۱۹

۲۰۴ آینه پژوهش
سال ۳۴، شماره ۶
بهمن و اسفند ۱۴۰۲

سال اول

شماره ۱

تصویر ۰۹ مجله صحیحہ
وامور خیریه، سال
اول، شماره ۱، لذیقده
۱۳۳۹ ه.ق. (ژوئیه ۱۹۲۱).

قاسمی، سرآغاز
پزشکی نگاری مطبوعاتی،
ص ۲۲۰

مجله صحیحہ وامور خیریه - مرض مالاریا توبہ - حفظالصحه
یومیہ دهان - مرض کریب - نمین جنس نریه ومادبه - جلوگیری از
حصبه - اخبار صحیحہ ترکر و ولایات - مریضخانه دولتی -
مریضخانه نسوان - مرض مسری در سرخس - احصایه
نقوس شهر طهران - احصایه آبله کوبی شهر طهران -
احصایه آبله کوبی اطراف طهران

آینه پژوهش ۲۰۴
سال ۳۴، شماره ۶
بهمن و اسفند ۱۴۰۲

مَجَلَّةُ صِحَّةٍ وَأُمُورٍ خَيْرِيَّةٍ

شماره ۱

دوره اول

آمد تخاقوی ذیل ۱۳۰۰ دیقعدہ ۱۳۳۹

مَجَلَّةُ صِحَّةٍ وَأُمُورٍ خَيْرِيَّةٍ

وزارت صحیہ و امور خیریه کہ بمون و باری خداوند قادر متعال و در تحت توجہات عالیہ اعلیحضرت قدر قدرت شاعتہای ارواحنا فداء برای بر آوردن یک رشتہ از حوائج روحانی و جسمانی این کشور جنیدبا تاسیس شدہ است در مراحل اولیہ حیوۃ خویش ایجاد یک مجلہ صحی را بر ذمہ خود لازم شمرد و اینک شمارہ نخستین آنرا منتشر میسازد .

شوشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی

این مجلہ چنانکہ اسم آن بخوبی میرساند در دو رشتہ مهم حفظ صحت عامہ و امور خیریه بحث خواهد کرد یکی از مباحثی کہ برای خود قائل میاشد این است کہ موضوع مندرجات آن تفسیر یک قسمت از کلام حکیمانہ و حدیث بسکانہ است کہ میفرماید : نعمتان مجهولتان الصحۃ والامان .

حفظ صحت اگر چه ظاہرا بنظر مختصر می آید ولی معنا و در عمل دامندہ بسیار وسیعی دارد و البتہ واضح است یک قسمت از آن بدست خود انسان و قسمتی دیگر عمول بہ اشخاصی است کہ بعنوان طیب و جراح و نکال و دندانساز و قابله و دواساز

تصویر: ۱. مجلہ صحیہ
و امور خیریه، سال
اول، شماره ۱، ذیقعدہ
۱۳۳۹ ه.ق. (ژوئیه ۱۹۲۱).
قاسمی، سرآغاز
پزشکی نگاری مطبوعاتی،
ص ۲۲۱

شماره اول شنبه ۲۶ دیماه ۱۳۰۴ «سال اول» غرة رجب المرجب ۱۳۴۴ صفحه ۱

<p>آدرس: طهران کوجه جنب میدان سپه نمره ۵ «مزل د. رضی القاسم» اعلانات اطباء و دوا خانه ها پذیرفته میشود</p>	<p>نعمتان مجهرلثان - الصحة والامان</p> <h1>طِب</h1> <p>صاحب امتیاز و مدیر: د. احمدخان خراسانی</p>	<p>فلا - ماهی بک شماره طبع و نشر میشود وجه اشتراك - يكساله در همه جلد در تومات و قبلا دریافت میشود</p>
--	---	--

خلاصه مندرجات اختراع جدید طبی . اغیار صحتی . خلاصه بک مکتوب تاثر آور . خطر سیلیس . اعطال لازم . فواید سیر . تقاضا از اطباء محترم . دایه . مضرات الكل . حشرات موذیه

معمول است - مطبوعاتی که منتشر میشوند - مرام و مقصد خود را در این شماره مینویسند - ما هم برای اینکه ثبت نموده باشیم توضیح مختصری در اطراف جمله طب میدهیم .
جمله ما برای خدمت بحفظ الصحة و سلاقی عمومی و بالاخره در اثر بک سلسله مشاهدات تا کوار اوضاع وقت انگیز صحتی ایجاد شده است - بیوسته سعی ما مصروف این نظریه خواهد بود و تا حدی که محیط اجازه دهد این خدمت خود را انجام خواهیم داد .

تصویر ۱۱. طب، سال ۱، شماره ۱، ۲۶ دی ۱۳۰۴ (۱۶ ژانویه ۱۹۲۶).
قاسمی، سرآغاز پزشکی نگاری مطبوعاتی، ص ۲۲۲

از یکطرف غالب مردم - مرض - جوانها و زنها - آنهایی که موجد نسل آئینه این مملکت هستند همه مبتلا با مراض مسریه و مقاربتی - همه گرفتار و بریشان - در ولایات مثل حشره بدون صدا جان میدهند - دوا ندارند - طبیب نیست - پول ندارند هر روز استغاثه میکنند .
از طرف دیگر عادیات مضره : الكل - تریاک - حشیش - شیره و غیره جامعه را بسیار ترن روز ها کشانده است .
مانسخواهیم توجه سرائی کشیم - ما کسف - محجوریم بحال این مملکتی که رفته رفته اسل - صحیح و سالم آن ازین رفته - بک مشت جلاقی، کور، کچل - دیوانه

صحینه زداریم!
ما از هر حیث فقیر و بد بختیم - در مملکت ما وسایل حیات زندگی نیستند : معارف - صنعت - اقتصاد معنی خارجی ندارد .
از همه بد تر بک مؤسسه نیست که حفظ صحت عمومی را نموده و از این تقلیل نفوس که در نتیجه امراض و عادیات مضره می شود - جلوگیری نماید .
آری ما از حیث صحینه خیلی محتاجیم : در جهت عبور از کوجه ها و خیابانهای طهران - نگاه کنید باین مردم های متحرک - بدن قیافه های سرد و مایوس . بک جثه قوی و متناسب بک سیاهی طبیعی و مطبوع شرمی بینید .

صحت

بسم الله الرحمن الرحیم

شماره هفتم بتاریخ مهر ماه ۱۳۰۴

وجه اشتراك

يكساله همه جا ۳۶ قران

مدبر و صاحب امتیاز - حسین - صحت

عنوان مراسلات

اصفهان خیابان خوش دواخانه صحت

آدرس تلگرافى

صحت

تصویر ۱۲، شماره
۷، مهر ۱۳۰۴ (اکتبر ۱۹۲۵)،
صفحه روی جلد.

قاسمی، سرآغاز
پزشکی نگاری مطبوعاتی،
ص ۲۲۴